

Pest-budai képek egy születésnapiból

Buda látképe 1470 körül

Fél évezred várostörténete 24 ódon szépségű metszeten. *Buda, Pest és Óbuda* egyesítésének centenáriuma alkalmából, fővárosunk 100. születésnapjához méltó album jelent meg a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának gondozásában.

Képes krónika, amely századok történetét, hangulatát, építészetét, a városkép alakulását idézi fel hajdanvolt fa- és rézmetszők, hadmérnökök, piktorok alkotásaiban.

„Pest Budánál sokkal még mostan ékebb... Épületjeiben gazdagabb a fényesebb.”

A pesti serfőzők, szapanfőzők és gyertyamártók *céhleveleit* a kor szokása szerint városképek díszítették. Néhány nagyon szép és érdekes látkép maradt így az utókorra a XVIII. század végi Pestről és Budáról. A két testvérvárost *hajóhid* köti össze, a pesti városfalat már áttöri az *Invalidusok laktanyájának* tömbje (a mai fővárosi tanács épülete), szemközt a *Várhegyen* az újra felépült királyi palota magasodik.

Mátyás palotája a Világkrónikában

A Régi budai és pesti látképek gyűjteményét dr. Wellner István régész válogatta és kommentálta értő, szerető gondnal. Kalauzolásával az évszázadok messzeségéből és a látképek madártávlatából hozzuk közelebbre, nézzük meg felfedező örömmel, mai szemmel a régi metszeteket. Nemcsak szépek, hanem érdekesekek is: némelyiknek külön története van.

Buda első ismert látképét (I. ábránk), *Mátyás* budavári építkezéseinek dokumentumát az 1470 körül kiadott *Schedelféle Világkrónika* őrzi. A gyönyörű fametszetet sokáig nem tartották hitelesnek. Ehhez talán az is hozzájárult, hogy a kép a *Várhegy* meredek oldala helyén szelíd lankára épült városrészt tüntet fel. A királyi palota ábrázolását azonban

az utóbbi évek ásatásai hitelesítették. Előkerült a metszeten látható *István torony* alapja és a Buda felé kiugró *várkáporna* is.

A pontatlanságok egyébként nem ritkák a régi ábrázolásokon. Különösen a török hódoltság, illetve Buda visszafoglalása idején készült *Európa* szerte sok *fantázia-rajz* és *harmadkézből való másolat* a vár ostromáról.

Az album három metszete a két sikertelen ostrom alatt, illetve a keresztény seregek győzelme után ábrázolja a palotát, akkor már romokban. Egynémely tévedés azonban még a precíz mérnökkari tisztek rajzain és a világhírű *Merriam* mester műhelyéből kikerült metszeten is akad.

A nagyváros bölcsőjénél

„Érdekes, ékes kép! mely a komoly őszhajú hajdant és a vig arcu jelent vásznadon egybe szövöd. Ott fejedelmi Budát, a polgár Pestet emitten.”

Így látta *Garay János*, a költő 1840-ben Pest-Budát. Egy 15 évvel későbbi színes könyvomat a „polgár Pest” lendületebb előretörését mutatja. A *Duna-parton két-háromemeletes impozáns palotasor* néz szembe a *Gellérthegy* és a *Várhegy* alatti egyszerű, *falusias házakkal*. Érdekesekek a Dunán úszó nehéztestű evezős és vitorlás bárkák: *Jókai Aranyembere* járhatott ilyen hajón.

A múlt század közepén készült metszeten már a mai városkép ékességeit is felfedezhetjük. A *Nemzeti Múzeum* klasszicista stílusú palotáját, a *Lánchíd* elegáns, karcosú ívét, oroszlanos hídfőit. A múzeum előterében még a *Szénapiac* (Calvin tér) vásári forgatagát, lacikonyháit örökíti meg a városfestő *Alt Rudolf* ecsete. A *Lánchíd* előtti *Rakpiacon* (a mai Roosevelt téren) pedig ökrösszekerek „parkolnak”.

Mégis, ez már a nagyváros ígéretes képe, az akkor születő, száz éve született Budapesté.

Kőbánya „hegyei” és Pest szigete

A kiváló rézmetsző — talán a perspektivikus hatás kedvéért — szép, magas hegyeket varázsolt a pesti partra, *Kőbánya vidékére*. Az egyik katonai ostrom-ábrán pedig a *Margitsziget Szentendrei-szigetként* szerepel. Az 1684-ből származó *Hallari-féle* rézkarcra a *Margitsziget* még három részből áll: ez így is volt egészen a múlt század végéig, amikor az északi *Fürdősziget*et elkotorták, a déli *Festősziget*et pedig feltöltéssel a *Margitsziget*hez csatolták.

Nem téves a Pest városát szigetként feltüntető XVII. század eleji rézkarc sem. *Holt Duna-ág ölelte körül az akkori Pestet*, a mai *Nagykörút*

vonalában. Még a múlt század közepén is volt olyan városrendezési elképzelés, amely a hajdani holt Duna-ágot hajózható csatornává akarta alakítani. Ha *Reiter Ferenc*, Pest város főmérnöke valóra válthatta volna terveit, akkor most a 6-os villamos helyett a körüti vízibuszt szidhatnánk.

A korai metszetek többsége Budát ábrázolja, a palotákkal, templomokkal ékes fővárost. Pest, a bástyafallal körülvett kis kereskedőváros csak később kezd szépülni, fejlődni, jelentőssé válni. *Gvadányi József* 1788-ban már hírül is adja az *Egy falusi nótárius budai utazásában*: